

Manuela – *manuelovať sa, manuelistka, Maňa, manuelychtivý, zmanuelizovaný*

Oblasťou verejnej hovorenej komunikácie, v ktorej sa prejavy z času na čas oživujú okazionalnými výrazmi, je aj polooficiálna komunikácia. Ide o odborne polooficiálne diskusie a rozhovory, v ktorých sa oficiálne pasáže striedajú s fazami uvoľnenia a neformálnosti. Dalo by sa to iste zdokumentovať príkladmi z viacerých komunikačných sfér (ich výpočet uvádza J. Bosak, 1995). V našom materiáli máme doklady najmä na okazionalizmy v prehovoroch učiteľov počas vyučovania na všetkých stupňoch škôl.

Každá z vyčlenených skupín okazionalizmov má svoje špecifiká. Podľa našej mienky možno formulovať aj isté spoločné znaky. Zistili sme, že neuzualne slova v hovorenej komunikácii uspokojujú rôzne komunikačné potreby a organicky sa začleňujú do rečových prehovorov ako spestrujúci prvok. Na rozdiel od O. Martincovej (1983, s. 141) si nemyslíme, že okazionalizmy sú jednotky so značne zníženou komunikatívnou funkciou. Ako sme mohli vidieť vo viacerých príkladoch, v konkrétnej komunikácii sa nimi môže niekedy komunikovať úspešnejšie než pomocou uzuálnych slov. Všetky okazionalizmy sú totiž výsledkom momentálnych psychických asociačných procesov, autorovho prežívania, a tak recipientovi odovzdávajú nielen vecnú, ale explicitne alebo implicitne aj emocionálnu informáciu. Provokovaním recipientových asociácií niekedy fungujú ako výrazná komunikačná skratka, čo takisto môže zvýšiť efektívnosť rozhovoru. Pravda, komunikačná účinnosť okazionalizmu závisí aj od toho, ako recipient pozna jazykový systém (neplati to o detských okazionalizmoch) a ako dokáže v momente narušenia svojich expektácií počas komunikačnej udalosti asociačnými procesmi okazionalizmus dekodovať. Nazdávame sa, že okazionalizmy v hovorených prejavoch sú nositeľmi špecifickej komunikačnej funkcie, a to uspokojovať potrebu človeka po emocionalite v každodennej komunikácii (v podobnej súvislosti takúto komunikačnú funkciu formuluje W. Fleischer, 1975). Spolu s inými rečovými faktormi sa okazionalna slovtvorba stáva zdrojom estetiky nielen vo zvláštnom, umeleckom, ale aj v bežnom komunikovaní.

Literatura

- BOSAK, J. Sociolingvistická stratégia výskumu slovenčiny. In: Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny. Bratislava, Veda 1995, s. 17–42.
- BUZASSYOVA, K. O vzťahu potencialných a príležitostných odvodených slov k jazykovej norme. In: Z teórie spisovného jazyka. Bratislava, Veda 1979, s. 124–127.
- BUZASSYOVA, K. Okazionalizmy v slovenskej literatúre. In: Studia Academica Slovaca, 9. Bratislava, Alfa 1980, s. 91–108.
- BUZASSYOVA, K. Okazionalna slovtvorba ako indikátor synchronnej a diachronnej dynamiky. In: Metódy výskumu a opisu lexiky slovanských jazykov. Bratislava, JUEŠ SAV 1990, s. 63–73.

FLEISCHER, W – MICHEL, G. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache. Leipzig 1975.

FURDÍK, J. Jazykový status slovtvorne motivovaného slova. In: Acta Facultatis Paedagogicae Universitatis Šafarikanae. Studia Philologica. Annus III. Prešov 1996, s. 48–56.

KOŘENSKÝ, J – HOFFMANOVÁ, J – JAKLOVÁ, A – MULLEROVÁ, O. Komplexní analýza komunikačního procesu a textu. České Budějovice, Pedagogická fakulta 1987. 150 s.

IEISI, F. Paar und Sprache. Linguistische Aspekte der Zweierbeziehung. Heidelberg – Wiesbaden, Quelle u. Meyer 1990. 167 s.

MARTINCOVÁ, O. Problematika neologismů v současné spisovné češtině. Praha, Univerzita Karlova 1980. 160 s.

Z lexiky detskej reči

Mariana Stejskalová

Pedagogická fakulta UMB, Banská Bystrica

Slovník detskej reči predstavuje špecifickú časť slovného zásoby každého jazyka, a to zo stránky kvantitatívnej i kvalitatívnej. Tvoria ho pomenovania predmetov a javov z objektívnej reality, vznikajúce ako odraz tejto reality v mysli počas procesu poznávania a komunikovania detí s ostatnými ľuďmi.

Komunikačná interakcia dieťa – dospelý, v ktorej najčastejšie detské slová vznikajú a používajú sa, je charakterizovaná nerovnocennosťou partnerov ako účastníkov komunikačnej situácie. Dospelý sa ako expedient i percipient vyznačuje vyššou ústretovosťou, snahou pomôcť a porozumieť dieťaťu. Často sám iniciuje, dopovedá, spresňuje alebo opakuje výpovede dieťaťa. Ústne jazykové prejavy dieťaťa predškolského veku sú výsledkom procesu napodobňovania reči dospelých a značne ich ovplyvňuje neukončený vývin artikuláčnych orgánov. Pre atmosféru, v ktorej sa komunikácia dospeleho s dieťaťom uskutočňuje, je príznačné mimoriadne citové zaangažovanie a emocionalita. Jej prejavom je zvýšená miera používania neverbálnych prostriedkov (gest, mimiky, haptiky), ktoré verbálne jazykové prejavy spresňujú, dopĺňajú alebo ich nahrádzajú úplne. Komunikácia dospeleho s dieťaťom je špecifická aj svojou tematickou zameranosťou. Obsahom sú jazykové prejavy orientované na uspokojovanie biologických, psychických i nastavbových potrieb dieťaťa (hra, spoznávanie a učenie, socializácia). V procese vývinu komunikačnej kompetencie i performancie detí predškolského veku zohrávajú dominantnú úlohu rodičia, predovšetkým matka. Sú stimulujúcim i limitujú-